

Misioni Ndërkombëtar i Vëzhgimit të Zgjedhjeve ENEMO

Zgjedhjet Lokale - Kosovë 2021

DEKLARATA E KONSTATIMEVE DHE PËRFUNDIMEVE PARAPRAKE

15 Nëntor 2021

Procesi i votimit për balotazhet e kryetarëve të komunave në përgjithësi u administrua mirë nga administrata zgjedhore. Pavarësisht afatit kohor të kufizuar për fushatë dhe një rritje të retorikës së ashpër ndërmjet dy raundeve, kandidatët për kryetar komunash në përgjithësi ishin në gjendje të bënin fushatë lirshëm dhe në një mjedis konkurrues. Mospërputhjet e shumta në rezultatet e zgjedhjeve të raundit të parë çuan në një proces të gjatë dhe kompleks të rinumërimit ndërmjet dy raundeve, gjë që mund të ketë ndikuar në besimin e publikut në rezultatet, veçanërisht për asamblatë komunale.

Më 18 shtator, Rrjeti Evropian i Organizatave të Monitorimit të Zgjedhjeve (ENEMO), pas akreditimit zyrtar nga Komisioni Qendror Zgjedhor i Kosovës (KQZ), vendosi Misionin Ndërkombëtar të Vëzhgimit të Zgjedhjeve (IEMO) në Kosovë për të vëzhguar Zgjedhjet Vendore të 17 Tetorit 2021.

ENEMO ka vendosur gjithsej gjashtë ekspertë të Ekipit Qendror, prej të cilëve pesë janë vendosur në Prishtinë. Misioni udhëheqet nga Z. Pierre Peytier. Shtirirja e IEMO-së është e kufizuar në gamë, dhe nuk ka vëzhgues shtesë të angazhuar me afat të gjatë apo të shkurtër dhe, si rezultat, nuk është kryer një vëzhgim gjithëpërfshirës i procesit të votimit dhe numërimit të votave në ditën e zgjedhjeve. Megjithatë, misioni ka siguruar informacion mbi përgatitjen dhe zhvillimin e zgjedhjeve, dhe ka vëzhguar disa vendvotime të caktuara në ditën e votimit.

Për më tepër, në mes të dy raundeve të zgjedhjeve, ekspertët e ENEMO CT kanë zhvilluar 31 takime me organet e menaxhimit të zgjedhjeve, subjektet politike, zyrtarë shtetërorë, media, ambasada, organizata të shoqërisë civile ndërkombëtare dhe vendase.

Misioni i ENEMO-së ka qenë monitorimi dhe vlerësimi i mjedisit të përgjithshëm politik dhe elektoral, mbarëvajtja e organeve të menaxhimit të zgjedhjeve, fushata, votimi dhe proceset e tabelimit, zgjidhjet e mosmarrëveshjeve zgjedhore dhe aspekte të tjera thelbësore të procesit, bazuar në standardet ndërkombëtare për zgjedhje demokratike dhe në kornizën ligjore të Kosovës.

Kjo deklaratë duhet të lexohet së bashku me [Deklaratën e Gjetjeve dhe Konkluzioneve Preliminare](#) të publikuar nga misioni më 18 tetor pas zhvillimit të raundit të parë të zgjedhjeve lokale. Misioni do të ndjekë zhvillimet paszgjedhore dhe ankesat dhe parashtresat. Një raport përfundimtar, duke përfshirë një vlerësim të plotë të procesit zgjedhor me gjetje dhe rekomandime të detajuara do të lëshohet brenda gjashtëdhjetë ditëve nga certifikimi i rezultateve.

Misioni vëzhgues ndërkombëtar i ENEMO-së për Zgjedhjet Lokale të vitit 2021 në Kosovë, mbështetet financiarisht nga National Endowment for Democracy (NED). Përmbajtja e këtij dokumenti është përgjegjësi vetëm e ENEMO-së dhe nuk e përfaqëson domosdoshmërisht pozicionin e donatorit.

Përfundimet Paraprake

Bazuar në disa vendotime të përzgjedhura të vëzhguara nga misioni dhe raportimet e mediave gjatë ditës së zgjedhjeve, procesi i votimit ishte përgjithësisht i rregullt dhe pa incidente të medha ndërsa anëtarët e komisioneve zgjedhore dukej se po e menaxhonin mirë procesin. Sipas të dhënave paraprake të shpallura nga KQZ-ja, pjesëmarrja në raundin e dytë të zgjedhjeve komunale ishte 37,85 për qind.

Komisioni Qendror i Zgjedhjeve (KQZ) përgatiti raundin e dytë të zgjedhjeve për kryetar komunash në kohë dhe me efikasitet. Megjithatë, niveli i transparencës së KQZ-së ka rënë gjatë kësaj periudhe, pasi që informacione të rëndësishme nuk janë vënë në dispozicion të publikut, e as të ENEMO-s dhe faqja e internetit nuk është përditësuar rregullisht dhe në kohë, veçanërisht procesverbalet nga seancat e KQZ-së dhe disa vendime. Pothuajse nuk kishte asnjë të dhënë në gjuhën serbe në këtë periudhë raportuese

Puna dhe transparenca e Qendrës së Numërimit dhe Rezultateve (QNR) është përmirësuar shumë që nga zgjedhjet e mëparshme të vëzhguara nga ENEMO, megjithatë procesi i verifikimit dhe rinumërimit i kryer nga ky organ ishte jashtëzakonisht kompleks dhe i rëndë, duke zgjatur pothuajse gjatë gjithë periudhës ndërmjet dy raundeve të zgjedhjeve, duke e komplikuar kështu vëzhgimin e punës së tij.

Profesionalizmi i shumë komisionerëve të vendotimeve gjatë raundit të parë të zgjedhjeve ishte i diskutueshëm, për shkak të një numri të madh mospërputhesh në të dhënat në lidhje me tabelimin e rezultateve të zgjedhjeve, veçanërisht në lidhje me votat preferenciale për kandidatët që konkurrojnë për kuvendet komunale. Disa anëtarë të KQZ-së ngritën çështjen e cilësisë së trajnimeve dhe testeve të kryera nga KQZ-ja dhe KKZ-të për komisionerët e vendotimeve, për shkak të numrit kaq të madh të vendotimeve të rinumëruara dhe problemeve të tjera të vërejtura në punën e komisioneve të vendotimeve. Derisa shumica e mospërputhjeve në rezultatet e zgjedhjeve nga raundi i parë i zgjedhjeve dukej se ishin gabime teknike, shumë bashkëbisedues, përfshirë anëtarët e KQZ-së, ngritën shqetësimin për një qëllim të mundshëm të komisionerëve të caktuar të qendrave të votimit për të ndikuar në rezultatet e zgjedhjeve. ENEMO beson se KQZ-ja mori një vendim të duhur për zëvendësimin e komisionerëve nga qendrat e rinumëruara për raundin e dytë të zgjedhjeve, por KQZ-ja duhet të analizojë më tej arsyet e këtyre mangësive. Gjithashtu, KQZ-ja duhet të informojë autoritetet kompetente që të procedojnë në mënyrë adekuate të gjitha rastet e dyshimta të manipulimit të mundshëm zgjedhor nga komisionerët, në mënyrë që të parandalohen situata të ngjashme në zgjedhjet e ardhshme.

Pavarësisht shkurtimeve të afatit kohor për të bërë fushatë, kandidatët zgjedhorë përgjithësisht ishin në gjendje të bënin fushatë lirishëm dhe në një mjedis konkurrues. Kandidatët për kryetar të komunave dhe subjekteve politike zhvilluan veprimtari të shumta duke përfshirë marshime, grumbullime masive jashtë dhe brenda, grumbullime në shtëpi private dhe fushata derë më derë. Disa subjekte politike arritën marrëveshje bashkëpunimi përpara raundit të dytë për të maksimizuar mbështetjen e votuesve dhe për të kufizuar shanset e kundër-kandidatëve për të fituar zgjedhjet.

Veprimtaritë e fushatës së kandidatëve dhe subjekteve politike u rritën në numër dhe dukshmëri krahasuar me fushatën e zhvilluar përpara raundit të parë të zgjedhjeve. ENEMO vë në dukje se masat parandaluese COVID-19 vështirë u respektuan në të gjitha ngjarjet e fushatës, kryesisht nga kandidatët e LVV-së, LDK-së dhe PDK-së që organizuan tubime masive dhe me pjesëmarrësit që nuk mbanin maska dhe nuk respektuan distancën. Rastet e sanksionuara të blerjes së votës dhe keqpërdorimit të burimeve administrative, së bashku me pretendimet e përhapura për presion mbi votuesit ndikuan negativisht në integritetin e procesit zgjedhor. Një seri debatesh u zhvilluan përpara raundit të dytë të zgjedhjeve. Krahasuar me raundin e parë, u përdorën retorika më të forta, duke përfshirë gjuhën nxitëse dhe shpifjen.

ENEMO vë në dukje se mangësitë e shumta në kornizën ligjore lidhur me financat politike dhe të fushatës mbeten një nga çështjet kyçe lidhur me zgjedhjet në Kosovë. Përveç kësaj, procesi i auditimit të raporteve financiare të subjekteve politike tregon mangësitë që i rezistojnë së bashku me mungesën e plotë të vullnetit politik për të siguruar raportim financiar transparent. Procesi i fundit i auditimit u përball me sfida të shumta, duke përfshirë lëvizjen mbrapa të tepruar të procesit që minimizoi saktësinë e auditimit dhe disponueshmërinë e dokumenteve financiare përkatëse. Raporti i auditimit tregon çështje të shumta kur bëhet fjalë për financimin e subjekteve politike, të tilla si shpenzimet e fshehura dhe të paraportuara të subjekteve politike që shpesh janë kryer nëpërmjet llogarive bankare të veçanta të paraportuara, në para të gatshme ose në këmbim të disa shërbimeve. Kjo lë hapësirë për manipulim financiar dhe privon votuesit dhe publikun e gjerë nga transparencja financiare e subjekteve politike.

Mediat vazhduan të raportnin lirshëm dhe nuk kishte asnjë incident të madh të përmendur tek ENEMO që do ndikonte në pavarësinë e tyre për të raportuar. Ato ishin në gjendje të siguronin mbulim të drejtë për balotazhet e kryetarëve të komunave përmes mbulimit të lajmeve, intervistave, programeve të debatit televiziv dhe reklamave politike dhe në këtë mënyrë arritën t'i mbanin votuesit të informuar për procesin zgjedhor. ENEMO vuri në dukje mangësi të vazhdueshme në lidhje me monitorimin e mediave online dhe mediave sociale, në veçanti identifikimin e kostove të mundshme që përfshijnë reklamat me pagesë dhe burimet e tyre.

Në përgjithësi, Komisioni i Pavarur për Media (KPM) ka funksionuar brenda kornizës ligjore dhe ka njoftuar kanalet televizive që kanë shkelur rregullat gjatë fushatës. Krahasuar me raundin e parë të zgjedhjeve, ku KPM nuk ishte efektive në aplikimin e sanksioneve me kohë ndaj atyre transmetuesve, për raundin e dytë të zgjedhjeve, para ditës së zgjedhjeve, KPM sanksionoi gjashtë stacione televizive për shkelje të legjislacionit.

Që nga fillimi i periudhës zgjedhore Paneli Zgjedhor për Ankesa dhe Parashtresa (PZAP) ka pranuar mbi 1,000 ankesa të cilat janë gjykuar brenda afateve të përcaktuara kohore. ENEMO rithekson se afatet ekzistuese për paraqitjen dhe gjykimin e ankesave janë të kufizuara në mënyrë të paarsyeshme, gjë që nuk siguron të drejtën për mjete juridike efektive. Legjislacioni që rregullon zgjidhjen e mosmarrëveshjeve zgjedhore ka shumë boshllëqe që mundësojnë interpretime të ndryshme. Për shkak të dispozitave të pamjaftueshme ligjore, disa nga çështjet janë të rregulluara në praktikë, gjë që mund të krijojë paqartësi shtesë.

Prapavija

Raundi i parë i zgjedhjeve lokale u mbajt në 17 tetor për të zgjedhur asamblistët komunal, ndërsa kryetarët e 17 komunave u zgjedhën në raundin e parë. Raundi i dytë i zgjedhjeve lokale për balotazhin e kryetarëve të komunave u mbajt më 14 nëntor, me qëllim që të zgjedhen kryetarët e komunave të 21 nga 38 komunat e Kosovës¹, duke përfshirë komunat më të mëdha të Prishtinës dhe Prizrenit. Në total, 42 kandidatë për Kryetar nga 12 subjekte politike kandiduan në balotazhe, nga të cilat vetëm një grua kandidatë. Sipas të dhënave paraprake të njoftuara nga KQZ, pjesëmarrja në raundin e dytë ishte 37,85 përqind.²

Rezultatet e raundit të parë e parashikuan Listën Serbe të fitojë nëntë nga dhjetë garat komunale me shumicë serbe, ndërsa Partia Demokratike e Kosovës (PDK) fitoi katër gara komunale, Aleanca për Ardhmërinë e Kosovës (AAK) dy dhe Lidhja Demokratike e Kosovës (LDK) dy. Kur është fjala për zgjedhjen e kryetarëve të komunave, partia në pozitë Lëvizja Vetëvendosje (LVV) nuk siguroi fitore në asnjë nga komunat në raundin e parë, edhe pse partia mori pjesën më të madhe të votave për asamblatë komunale.³

Balotazhet komunale u mbajtën në një mënyrë përgjithësisht të qetë dhe të rregullt në shumicën e pjesëve të vendit. Megjithatë, zgjedhjet lokale u mbajtën në kuadrin e pandemisë COVID- 19, me një afat kohor të kufizuar për fushatën pas një vendimi të KQZ-së për të kufizuar kohëzgjatjen e fushatës zyrtare në pesë ditë përpara ditës së votimit.

Sistemi elektoral

Kryetarët e komunave zgjidhen në bazë të një sistemi zgjedhor me dy raunde. Raundi i dytë mbahet katër javë pas raundit të parë nëse asnjë nga kandidatët nuk ka marrë 50 përqind plus një votë në raundin e parë. Në raundin e dytë morën pjesë vetëm dy kandidatët që morën më së shumti vota të vlefshme. Kandidati që merr më së shumti vota në raundin e dytë bëhet kryetar komune. Një nga kërkesat për të kandiduar si kandidat është të jetë banor i komunës përkatëse për në të paktën tre vjet; megjithatë, ligji nuk përcakton nëse kërkesa për qëndrim ka të bëjë me tri vite të njëpasnjëshme ose nëse lejohen intervale.

---

¹ Raundi I dytë i zgjedhjeve për kryetar u mbajtën në 21 komunat e mëposhtme: Gjakovë/Đakovica; Glllogoc/Glogovac; Gjilan/Gjilan; Dragash/Dragaš; Istog/Istok; Kaçanik/Kaçanik; Klinë/Klinë; Fushë Kosovë/Kosovë Polje; Kamenica; Obiliq/Obilić; Rahovec/Orahovac; Podujevë/Podujevë; Prishtinë/Priština; Prizren; Shtime/Štimlje; Viti/Vitina; Vushtrri/Vučitrn; Malishevë/Mališevo; Junik; Mamuşa/Mamushë/Mamuşa; Klokot/Kllokot.

² <https://www.zgjedhjet2021.org/sq/mayr/t3>

³ Rezultatet e KQZ-së: <https://www.kqz-ks.org/wp-content/uploads/2021/03/2.Rezultatet-sipas-subjekteve-politike-1.pdf>

Administrata Zgjedhore

KQZ-ja i bëri të gjitha përgatitjet për raundin e dytë të zgjedhjeve për kryetar komunash në mënyrë adekuate dhe në përputhje me ligjin dhe afatet e përcaktuara. Fletëvotimet për raundin e dytë janë shtypur në Slloveni si në raundin e parë të zgjedhjeve dhe në bazë të Vendimit⁴ të KQZ-së është dashur të shtypen gjithsej 1,136,750 fletëvotime për 1,260,571 votues me të drejtë vote në 21 komuna sipas listës përfundimtare zgjedhore.⁵ Gjithashtu, i gjithë materiali zgjedhor sensitiv dhe jo sensitiv është shpërndarë me kohë nga KQZ-ja para ditës së zgjedhjeve. Zgjedhjet në raundin e dytë u zhvilluan në 1,638 vend votime, të vendosura në 575 qendra votimi.

Megjithatë, ENEMO vëren se niveli i transparencës së KQZ-së ra në këtë periudhë, pasi shumica e procesverbaleve të KQZ-së nga seancat nuk u ngarkuan në kohën e duhur në faqen e saj të internetit (asnjë nga procesverbalet e tetorit nuk u postua online në fillim të nëntorit), mungonin disa të dhëna të rëndësishme dhe pothuajse asnjë e dhënë nuk u publikua në gjuhën serbe gjatë kësaj periudhe. Në të njëjtën kohë, tensioni dhe përkatësia politike e anëtarëve të KQZ-së ra më shumë në sy, sidomos pas daljes së rezultateve të raundit të parë të zgjedhjeve, me akuza personale për parregullsi të mundshme zgjedhore mes anëtarëve të KQZ-së ndaj partive që i propozuan, disa madje iu drejtuan drejt Sekretariatit të KQZ-së.

Auditimi, rinumërimi dhe tabelimi i rezultateve të zgjedhjeve u krye nga Qendra e Numërimit dhe Rezultateve (QNR) pothuajse gjatë gjithë periudhës ndërmjet dy raundeve të zgjedhjeve, për gati katër javë. Ky doli të ishte një proces i rëndë dhe i gjatë, me rreth 40 për qind⁶ të vend votimeve që duhej të rinumëroheshin, pasi kishte shumë mospërputhje në protokollet e numërimit dhe rezultateve, veçanërisht sa i përket tabelimit të votave preferenciale për kandidatët që konkurrojnë për kuvendet komunale. Edhe pse pjesa më e madhe e mospërputhjeve dukej se ishin për shkak të gabimeve teknike⁷, disa bashkëbisedues dhe anëtarë të KQZ-së pohuan se disa mospërputhje dukeshin gjithashtu të qëllimshme, dhe një numër komisionerësh të qendrave të votimit me shumë mundësi do të hetohen dhe procedohen më tej nga autoritetet kompetente, veçanërisht pasi tabelimi i votave preferenciale ka qenë një sfidë e madhe edhe në ciklet e mëparshme zgjedhore.

Ndonëse shumica e vend votimeve dhe komisionerët e tyre ishin të njëjtë si në raundin e parë të zgjedhjeve, KQZ-ja vendosi të mos caktojë komisionerë për raundin e dytë të zgjedhjeve ata komisionerë të qendrave të votimit, vend votimet e të cilëve duhej të rinumëroheshin në raundin e

---

⁴ Vendimi i KQZ-së nr. 2934/2021, 02.11.2021, <https://bit.ly/3okAUNm>

⁵ Si praktikë e vendosur, janë shtypur 9,8% më pak fletëvotime se numri i përgjithshëm i votuesve, ose 123,821 më pak në këtë rast.

⁶ Numri i saktë ende nuk është bërë i ditur nga KQZ-ja, por të dhënat e fundit në dispozicion tregojnë se janë rinumëruar së paku 953 vendvotime, prej të cilave 608 në bazë të vendimeve të PZAP-së lidhur me rezultatet përfundimtare të zgjedhjeve për kuvendet komunale, dhe kryesisht për shkak të mospërputhjet në të dhënat në lidhje me votat preferenciale.

⁷ Si shembull, më 23.10.2021 KQZ-ja miratoi rekomandimin e Qendrës së Numërimit dhe Rezultateve për rritjen e tolerancës dhe përfshirjen në rezultatet përfundimtare për zgjedhjet lokale qendrën e votimit 0906E/01D. Sipas rekomandimit të QNR-së, qendra e votimit e sipërpërmendur është hetuar dhe rinumëruar, por të dhënat e tejkalojnë nivelin e tolerancës së përcaktuar prej +,-3 ndërmjet numrit të fletëve të votimit të përdorura dhe nënshkrimeve të votuesve me 22 fletë votimi. Sipas hetimeve, fletëvotimet e dëmtuara janë vendosur në zarfin nr. 1 dhe nuk ndikoi në fletët e votimit brenda kutive, ndaj KQZ-ja vendosi të rrisë nivelin e tolerancës për 22 fletë votimi dhe të përfshijë në rezultatet përfundimtare VV-në e përmendur. - Vendimi i KQZ-së nr. 2817/2021, 23.10.2021, <https://bit.ly/3Hk6uUl>

parë. Gjithashtu, KQZ vendosi të monitorojë zhvillimin e zgjedhjeve këtë herë, duke caktuar stafin nga komunat pa raundin e dytë të zgjedhjeve për të monitoruar punën e komisionerëve në 21 komunat tjera. Edhe pse Ligji për Zgjedhjet Lokale nuk përmban dispozita specifike në lidhje me përbërjen e komisioneve të vendvotimeve për raundin e dytë të zgjedhjeve, sipas KQZ-së, ata lejuan komisionerë shtesë të vend votimeve që përfaqësonin kandidatët që konkurrojnë për raundin e dytë të zgjedhjeve në disa komunat, kur nuk i përkasin subjekteve politike të përfaqësuara në Kuvend dhe për rrjedhojë nuk kanë qenë të përfaqësuara në nivel të komisioneve të vendvotimeve gjatë raundit të parë.

Shumë bashkëbisedues, madje edhe anëtarë të KQZ-së, shprehën shqetësimin e madh për cilësinë e procesit të trajnimit dhe testimit të komisionerëve të qendrave të votimit. Gjegjësisht, ata vunë në pyetje faktin se thuajse të gjithë komisionerët e KVV-ve kanë kaluar në trajnime të organizuara nga KQZ-ja dhe KKZ-të dhe kanë kaluar testet, ndërsa në fund kanë ndodhur kaq shumë “gabime” dhe mospërputhje gjatë tabelimit të rezultateve zgjedhore. Disa anëtarë shprehën veçanërisht shqetësimin për profesionalizmin e trajnerëve të angazhuar nga KQZ-ja dhe mungesën e mbikëqyrjes efektive të KQZ-së mbi procesin e trajnimit dhe testimit, duke ndikuar nga ana tjetër në profesionalizmin e anëtarëve të komisionit. Gjithashtu, anëtarët e KQZ shprehën shqetësimin për faktin se shumë komisionerë të qendrave të votimit nuk zbatuan udhëzimet e KQZ-së se si të zhvillohej votimi me asistencë.

Sipas të dhënave zyrtare të publikuara nga KQZ-ja para rinumërimeve të fundit, dhe bazuar në statistikën nga 38 komuna, rreth shtatë për qind e votave të hedhura mesatarisht për kuvendet komunale (pa përfshirë fletëvotimet bosh) në raundin e parë u konsideruan si të pavlefshme⁸ në krahasim me numrin e përgjithshëm të votave të hedhura. Ky numër ishte dukshëm më i ulët kur ishte fjala për fletëvotimet për kryetarët e komunave në raundin e parë (afërsisht dy përqind mesatarisht nëpër komuna). Përqindja e fletëvotimeve të konsideruara të pavlefshme për kuvendet komunale në raundin e parë është shumë e lartë dhe KQZ-ja duhet të bëjë përpjekje për të vlerësuar më tej arsyet për një numër kaq të madh të votave të pavlefshme dhe të zbrazëta. Bashkëbisedues të ndryshëm deklaruan arsye të ndryshme për këtë dukuri, duke përfshirë mos dizenjimin e duhur të fletëve të votimit, deklarimin e qytetarëve, harresën e rrethimit të subjektit politik përveç kandidatit, apo edhe pavlefshmërinë e mundshme të qëllimshme nga komisionerë të caktuar të qendrave të votimit.

Regjistrimi i votuesve

Numri i përgjithshëm i votuesve me të drejtë vote për raundin e dytë të zgjedhjeve lokale për kryetarë komunash në të gjitha 21 komunat e Kosovës ka qenë **1,270,799**, prej të cilëve 10,228 janë regjistruar

---

⁸ Sipas të dhënave zyrtare të KQZ-së të publikuara në linkun e mëposhtëm dhe përpara rinumërimeve përfundimtare: (<https://www.kqz-ks.org/zgjedhjet-per-kuvende-komunale/zgjedhjet-per-kuvende-komunale-2021/>), shuma totale e votave të pavlefshme për raundin e parë arriti në 56,179 nga gjithsej 811,980 fletëvotimi të hedhura në 38 komuna (duke përfshirë në qendrat e votimit dhe votimet jashtë vendit, së bashku me fletëvotimet e personave me nevoja të veçanta). Kjo arrin në mesatarisht rreth 1,479 fletëvotime të pavlefshme për komunë, që krahasuar me numrin e përgjithshëm të votave të hedhura përfaqëson afërsisht 7 për qind, duke filluar nga 2,58 për qind në komunën e Mamushës me përqindjen më të ulët të votave të pavlefshme deri në 17,49 për qind. në komunën e Ranillugut si përqindja më e lartë

si votues jashtë Kosovës gjatë periudhës parazgjedhore⁹. Votuesit jashtë Kosovës të interesuar për të votuar sërish për raundin e dytë të zgjedhjeve duhej të dërgonin fletëvotimet e tyre me postë dhe afati i fundit për marrjen e fletëvotimeve me postë nga KQZ-ja ishte 12 nëntori¹⁰. Sipas të dhënave zyrtare të KQZ-së, brenda afatit të caktuar janë marrë gjithsej 1,571 pako postare (të cilat mund të përmbajnë më shumë se një votë nëse dërgohen nga një familje).

Meqenëse lista e votuesve është mbyllur para raundit të parë të zgjedhjeve, asnjë votues i ri nuk mund të shtohet në mes të dy raundeve të zgjedhjeve, duke përfshirë personat që kanë mbushur moshën 18 vjeç dhe as votuesit që kanë ndryshuar vendbanimin e tyre ndërmjet dy raundeve nga Kosova. Gjithashtu, votuesit shtesë jashtë Kosovës nuk mund të regjistrohen për raundin e dytë të zgjedhjeve, përveç atyre votuesve të regjistruar më parë për raundin e parë.

Më 5 nëntor, KQZ vendosi të shtyjë afatin për regjistrimin e zgjedhësve me “nevoja dhe rrethana të veçanta” (VNV) për raundin e dytë të Zgjedhjeve Lokale 2021¹¹ deri më 9 nëntor. Si rrjedhojë, për këtë lloj votimi janë regjistruar 2,443¹² votues. Për të siguruar votimin e VNV për votuesit e mbyllur në shtëpi, qytetarët e infektuar nga COVID-19 dhe votuesit në institucione, KQZ organizoi gjithsej 114 ekipe celulare për raundin e dytë të zgjedhjeve.

Sipas ligjit¹³, një votues i cili është analfabet, ose që nuk është në gjendje të shënojë ose të hedhë vetë votën për arsye të tjera, mund të ndihmohet për të votuar nga një person tjetër i zgjedhur nga votuesi nëse ai kërkon ndihmë. Personi i tillë do të ndihmojë vetëm një votues dhe nuk duhet të jetë anëtar i KVV-së ose vëzhgues i akredituar. Gjithashtu, personi që jep pëlqimin për të ndihmuar votuesin duhet të nënshkruajë emrin e tij/saj në Listën përkatëse të Zgjedhësve ose në Zarfin e Fletës së Votimit të Kushtëzuar, pranë emrit të votuesit që është ndihmuar, ose hapësirës tjetër të parashikuar për këtë. Pas një numri të madh raportimesh për votuesit e asistuar gjatë raundit të parë të zgjedhjeve, KQZ kreu disa analiza paraprake, të cilat treguan një numër të lartë votuesish që kishin nevojë për ndihmë¹⁴ në shumicën e vendvotimeve (1,604 nga 2,284 qendra të analizuara). Analiza e parë tregoi gjithashtu një numër shumë të lartë të personave që kanë ndihmuar votuesit më shumë se dy herë (2,406 persona). Këto të dhëna janë gjithashtu shqetësuese dhe duhet të hetohen më tej nga KQZ-ja, apo institucione të tjera kompetente.

Ndërsa ENEMO vlerëson se e drejta dhe mundësia për të votuar përgjithësisht iu ofrua qytetarëve në përputhje me standardet ndërkombëtare, pasaktësia e listës së votuesve dhe përshtatshmëria e votuesve mbeten çështje që prekin besimin e publikut dhe lënë hapësirë për abuzime të mundshme.

---

⁹ Në periudhën ndërmjet 10 korrikut dhe 18 gushtit 2021.

¹⁰ Numri i votuesve jashtë Kosovës për secilën komunë ku është mbajtur rrethi i dytë: Gjakovë (1,089), Gillogoc (175), Gjilan (607), Dragash (1,090), Istog (707), Kaçanik (166), Klinë (437), Fushë Kosovë (135), Kamenicë (442), Obiliq (60), Rahovec (382), Podujevë (Podujevo 337), Prishtinë (666), Prizren (921), Shtime (116), Viti (754), Vushtrri (174), Malishevë (714), Junik (1,054), Mamushë (192) dhe Kllokot (10).

¹¹ Vendimi i KQZ-së nr. 2976/2021, 05.11.2021, <https://bit.ly/3DgImPV>

¹² 1544 votues të mbyllur në shtëpi dhe 899 në institucione.

¹³ Nenet 89.5 dhe 89.6 të Ligjit 003/L-073 për Zgjedhjet e Përgjithshme.

¹⁴ Rreth 32,000 në 34 komuna të analizuara.

Fushata Zgjedhore dhe Financimi i Fushatës

A. Fushata Zgjedhore

Për shkak të pandemisë COVID-19, periudha zyrtare e fushatës u kufizua në pesë ditë.¹⁵ Megjithëse afatin e shkurtuar kohor që ndikoi në kohëzgjatjen e fushatës, kandidatët zgjedhorë qenë përgjithësisht në gjendje të bënin fushatë lirishëm në një mjedis konkurrues. Kandidatët për Kryetar të Komunës dhe subjektet politike zhvilluan veprimtari të shumta duke përfshirë marshime, grumbullime masive jashtë dhe brenda, grumbullime në shtëpi private dhe fushata derë më derë. Përveç veprimtarive tradicionale të fushatës, disa kandidatë paraqitën platformat e tyre në formën e ekspozitave.

Disa subjekte politike arritën marrëveshje bashkëpunimi përpara raundit të dytë për të maksimizuar mbështetjen e votuesve dhe për të kufizuar mundësinë e kundër-kandidatëve për të fituar zgjedhjet.¹⁶ Mesazhet kryesore të përdorura në fushatë mbetën të ngjashme si për raundin e parë dhe u përqëndruan në çështjet mjedisore dhe ndotjen, infrastrukturën e qëndrueshme, politika pronatalitetit, punësimin, dhe të tjera.

Krahasuar me fushatën e zhvilluar përpara raundit të parë të zgjedhjeve, veprimtaritë e fushatës së kandidatëve dhe subjekteve politike u rritën në numër dhe dukshmëri. Në total, 629 ngjarje të fushatës u raportuan në ZKL dhe polici dhe u miratuan të mbahen brenda periudhës pesë-ditore të fushatës. Dymbëdhjetë nuk u kryen pavarësisht se u miratuan, ndërsa zyrtarisht, shtatë u kryen pa respektuar rregullat zgjedhore dhe masat COVID-19. ENEMO vë në dukje se masat parandaluese COVID-19 u respektuan me vështirësinë në të gjitha ngjarjet e fushatës, kryesisht nga kandidatët e LVV-së, LDK-së dhe PDK-së që organizuan tubime masive¹⁷, dhe pjesëmarrësit që nuk respektuan distancën dhe nuk mbanin maska. Heshtja zgjedhore nuk u respektua në disa raste.

Një seri debatesh u zhvilluan përpara raundit të dytë të zgjedhjeve. Krahasuar me raundin e parë, u përdorën retorika më të forta, duke përfshirë gjuhën nxitëse dhe shpifjen. Mediat i mbuluan debatet në një mënyrë të ekuilibruar, ndërsa pak më shumë vëmendje ju dha kandidatëve që konkurrojnë në Prishtinë. Debatet u transmetuan gjithashtu në mediat sociale, duke u lidhur me publikun më të gjerë

Rastet e sanksionuara të blerjes së votës dhe keqpërdorimit të burimeve administrative¹⁸, së bashku me pretendimet e përhapura për presion mbi votuesit ndikojnë negativisht në integritetin e procesit

---

¹⁵ Vendimi i KQZ-së Nr. 2816/2021.

¹⁶ Për shembull, marrëveshjet e bashkëpunimit u bënë nga PDK, LDK dhe AAK in Malishevë/Mališevo, PDK dhe NISMA në Vushtrri/Vučitrn dhe Prizren/Prizren, LDK dhe LVV në Dragash/Dragaš, AAK dhe LDK në Gjilan/Gnjilane.

¹⁷ Disa shembuj të tubimeve masive të mbajtura përfshijnë ngjarje nga LDK në Podujevë, LVV dhe PDK në Malishevë.

¹⁸ Për shembull, PDK u gjobit me 10,000 EUR për shpërdorim të burimeve administrative, ndërsa kryeministri Kurti dhe dy ministra kanë bërë fushatë për kandidatin e LVV Arben Vitia nga ndërtesa e Qeverisë së Kosovës.

zgjedhor. Midis dy raundeve, një prirje e ngjashme u vëzhgua dhe u raportua nga mediat¹⁹, ndërsa subjektet politike nga i gjithë spektri politik paraqitën akuza për lloje të ndryshme shkeljesh, duke përfshirë përfshirjen e të miturve në fushatë dhe thyerjen e heshtjes zgjedhore.

B. Financimi i Fushatës

ENEMO vë në dukje se mangësitë e shumta në kuadrin legjislativ lidhur me financat politike dhe të fushatës mbeten një nga çështjet kyçe lidhur me zgjedhjet në Kosovë. Përveç kësaj, procesi i auditimit të raporteve financiare të subjekteve politike tregon mangësitë që i rezistojnë së bashku me mungesën e plotë të vullnetit politik për të siguruar raportim financiar transparent.

Më 11 nëntor, raporti auditues për vitet 2018-2020 u publikua.²⁰ Që përfshiu 95 raporte të veçanta për çdo subjekt politik që konkuroi në zgjedhjet e përgjithshme dhe lokale në periudhën përkatëse. Prosesi i auditimit u përball me sfida të shumta, duke përfshirë fonde të kufizuara për një detyrë kaq gjithëpërfshirëse që zgjati ndjeshëm procesin e prokurimit, si dhe lëvizjen mbrapa të procesit që minimizoi saktësinë e auditimit dhe disponueshmërinë e dokumenteve financiare përkatëse.

Raporti i auditimit tregon çështje të shumta kur bëhet fjalë për financimin e subjekteve politike. ENEMO shpreh shqetësime se vetëm dy subjekte politike dorëzuan llogari në përputhje me standardet ndërkombëtare²¹, ndërsa disa subjekte politike treguan më pak transparencë krahasuar me vitet e mëparshme.²² Shqetësime të tjera duhet të ngrihen lidhur me shpenzimet e fshehura dhe të paraportuara të subjekteve politike që shpesh janë bërë nëpërmjet llogarive bankare të veçanta të paraportuara²³, në para në dorë ose në këmbim të disa shërbimeve.²⁴ Kjo lë hapësirë për manipulim financiar dhe privon votuesit dhe publikun e gjerë nga transparenca financiare e subjekteve politike.

---

¹⁹ Më 30 tetor, një grua u arrestua në aeroportin e Prishtinës me lista të shumëfishta emrash dhe kopjesh të kartave të ID-ve dhe u raportua për dhënien dhe marrjen e ryshfeteve.

²⁰ Auditimi u bë nga Auditing & Conto, një kompani auditimi që u zgjodh nëpërmjet një tenderi publik. Brenda 90 ditësh, 10 auditorët shqyrtuan raportet financiare të 23 subjekteve politike. <https://bit.ly/324cgJL>

²¹ Sipas auditorit, PDK dhe AAK bëri llogarinë sipas standardeve ndërkombëtare. Përveç kësaj, LVV tregoi të njëjtën tendencë pavarësisht kandidatimit në zgjedhje vetëm në vitet e fundit.

²² Sipas auditorit, cilësia dhe transparenca e raportimit financiar të Listës Serbe u përkeqësua krahasuar me vitet e mëparshme.

²³ Kompania e auditimit i nevojitet miratimi nga çdo subjekt politik për të hyrë në llogaritë e tyre bankare, gjë që nuk siguron akses në asnjë nga llogaritë që subjektet politike i quajnë të panevojshme për t'u audituar ose nuk duan të i zbulojnë. Vetëm dy parti raportuan se janë përdorur dy llogari: LVV mbajti një llogari bankare të veçantë për të gjurmuar donacionet, ndërsa LDK mbajti një llogari bankare të veçantë për shpenzime të ndryshme bankare.

²⁴ Disa shpenzime të paraportuara nuk mund të ndjeken lehtë, të tilla si marrja me qira e lokaleve për veprimtari politike, organizimi dhe mbajtja e koncerteve dhe veprimtarive të ngjashme, apo para në dorë dhe donacione të dhuruara.

Media

A. Mjedisi mediatik²⁵

Mediat vazhduan të raportnin lirshëm dhe nuk u përmendë asnjë incident tek ENEMO që do ndikonte në pavarësinë e tyre për të raportuar, pa ndërhyrje apo frikësim, mbi fushatën zgjedhore dhe procesin në përgjithësi. Pavarësisht se u përballën me vështirësi financiare, mediat siguruan mbulim të drejtë për balotazhet për kryetar komune. Burimi kryesor i informacionit mbetet televizioni i ndjekur nga rrjetet online dhe ato sociale. Në përgjithësi, për raundin e dytë, mediat dhanë një gamë të gjerë informacioni përmes mbulimit të lajmeve, intervistave, programeve të debatit televiziv dhe reklamave politike dhe arritën t'i mbajë votuesit të informuar për procesin zgjedhor. Në përputhje me standardet ndërkombëtare, garuesit ishin përgjithësisht të lirë të promovonin mesazhet e tyre politike për votuesit, ndërsa votuesit ishin të lirë për të marrë informacion politik dhe në lidhje me zgjedhjet pa kufizime ose pengesa të panevojshme.

Tre javë para fillimit të fushatës zyrtare, mbulimi mediatik për raundin e dytë të zgjedhjeve pasqyrore aktivitetet e garuesve elektoralë, kryesisht duke ndjekur aktivitetet e tyre në Facebook, pasi politikanët vazhduan ta përdorin këtë platformë kryesisht në komunikimin politik. Pas fillimit zyrtar të fushatës, ra në sy se mediat i kushtuan më shumë vëmendje komunave më të mëdha, ndonëse edhe komunat e tjera mbuloheshin rregullisht nga media. Fushata pesëditore elektorale për raundin e dytë të zgjedhjeve ishte më aktive dhe u zhvillua në mënyrë të rregullt. U organizuan një sërë debatesh në televizionet kombëtare dhe lokale. Siç pritej, shumë më tepër vëmendje iu kushtua debateve televizive për shkak të numrit të kufizuar të takimeve masive dhe eventeve publike. Disa debate janë organizuar edhe para fillimit të fushatës zyrtare.

Sipas bashkëbiseduesve të mediave të ENEMO, gjatë periudhës zyrtare të fushatës ka pasur disi më shumë interes nga politikanët për reklamë me pagesë në krahasim me raundin e parë të zgjedhjeve, megjithëse shumë politikanë ishin ende të fokusuar në fushatën online dhe përdorimin e faqeve të rrjeteve sociale.

B. Korniza Ligjore e Mediave

Komisioni i Pavarur për Media (KPM) ishte përgjegjës për monitorimin e sjelljes së transmetuesve gjatë gjithë fushatës zgjedhore, duke përfshirë edhe raundin e dytë. Sa i përket raundit të parë të zgjedhjeve, KPM-ja ka publikuar vetëm një raport për përpjekjet e tyre monitoruese.²⁶ Sipas KPM-së, gjatë raundit të parë të zgjedhjeve mbulimi mediatik ishte kryesisht objektiv dhe i paanshëm, në

---

²⁵ Misioni nuk ka kryer aktivitete monitoruese të medias. Gjetjet dhe konkluzionet në këtë pjesë janë nxjerrë nga takimet me bashkëbisedues që punojnë në fushën e mediave në Kosovë dhe monitorimi i veprimtarisë së organit përgjegjës për monitorimin e sjelljes së mediave (Komisioni i Pavarur për Media).

²⁶ Në monitorim janë përfshirë 22 media, prej tyre tre me mbulim tokësor nacional (RTK1, KTV dhe TV21); 14 me mbulim tokësor lokal/ regjional (TV Liria, TV Festina, TV Prizreni, TV Besa, TV Mitrovica, TV Puls, TV Tema, TV Vali, TV Mir, TV Dukagjini, TV Syri, TV Herc, TV Most, TV Iliria); dhe 5 me program gjeneralistik që transmetohen përmes operatorëve të shpërndarjes (RTK2, Kanal 10, ATV, Klan Kosova dhe TE7). Fokusi i monitorimit ishte në edicionet e lajmeve, reklamën politike, kronikat zgjedhore, intervistat dhe debatet e transmetuara nga ora 16:00 deri në 24:00.

përputhje me Ligjin për Zgjedhjet e Përgjithshme dhe Kodin e Etikës për Ofruesit e Shërbimeve Mediale Audio-Vizuale. Mbulimi i lajmeve u perceptua si kryesisht neutral, dhe gjuha që u përdor gjatë fushatës ishte në përputhje me Kodin e Etikës për Ofruesit e Shërbimeve Mediale. Nëpërmjet mbajtjes së debateve dhe intervistave, shumica e kanaleve televizive u siguruan partive politike dhe kandidatëve të pavarur kohë transmetimi pa pagesë si dhe mundësi për reklamim politik me pagesë.

Gjatë periudhës së fushatës për raundin e parë të zgjedhjeve, KPM ka identifikuar transmetues të cilët kanë shkelur rregulloret si reklamat politike, dmth. mosidentifikimin e duhur të tyre (4 transmetues), përdorimi i fëmijëve në spote politike (7 transmetues), reklama me ekran të ndarë (5 transmetues), sponsorizimi dhe vendosja e produkteve në programet e aktualitetit (6 transmetues), përdorimi i shprehjeve/gjuhës në kundërshtim me Kodin e Etikës (2 transmetues) dhe shkelje e heshtjes zgjedhore (6 transmetues). Lidhur me këto shkelje, KPM-ja ka sanksionuar me gjobë prej 2000 euro 6 transmetues (TV Dukagjini, Klan Kosova, KTV, RTK 1, TE 7 dhe Kanal 10) dhe 3 transmetues (TV Festina, ATV dhe TV. 21) me gjobë në shumë prej 1000 euro. Për më tepër, KPM ka lëshuar paralajmërime për 7 transmetues (TV 21, TE 7, Kanal 10, Klan Kosova, RTK 1, TV Plus dhe TV Most).

Sipas KPM-së, në raundin e parë të zgjedhjeve kanë pranuar katër ankesa zyrtare kundër transmetuesve të caktuar, prej të cilave tri janë të pabazuara dhe një është ende në proces.

Gjatë periudhës së fushatës për raundin e dytë të zgjedhjeve, KPM përsëri ka monitoruar 22 kanale televizive për të vlerësuar përputhshmërinë e mediave transmetuese me zgjedhjet. Në përgjithësi, KPM-ja ka funksionuar brenda kornizës ligjore dhe ka njoftuar kanalet televizive të cilat kanë shkelur rregullat gjatë fushatës. Krahasuar me raundin e parë të zgjedhjeve, ku KPM nuk ishte efektive në aplikimin e sanksioneve me kohë ndaj atyre transmetuesve, për raundin e dytë të zgjedhjeve, para Ditës së Zgjedhjeve, KPM sanksionoi gjashtë stacione televizive për shkelje të legjisllacionit.²⁷

C. Mediat online dhe mediat sociale

ENEMO vuri në dukje mangësi të vazhdueshme në lidhje me monitorimin e mediave online dhe sociale, në veçanti identifikimin e kostove të mundshme që përfshijnë reklamat me pagesë dhe burimet e tyre. Për më tepër, vegla publike e Facebook-ut Ad Library nuk ofron informacion të plotë mbi reklamat politike. Duke pasur parasysh popullaritetin në rritje të mediave sociale, mediat më të njohura televizive po postonin gjithashtu përmbajtje të lidhura me zgjedhjet në rrjetet sociale.²⁸

Disa bashkëbisedues të medias të ENEMO-s ngritën shqetësime për faqe të ndryshme pop-up që shfaqen në Facebook, pikërisht në kohën e zgjedhjeve, duke shpërndarë përmbajtje fyese dhe duke publikuar dezinformata.

ENEMO vazhdoi të përdor platformën CrowdTangle për të monitoruar aktivitetet e partive politike në Facebook. Gjatë muajit para Ditës së Zgjedhjeve, ENEMO monitoroi 32 faqe të partive politike të cilat përdorën rrjetin social Facebook për të përhapur përmbajtje politike. Në këtë periudhë, numri i

---

²⁷ Për shkelje të Rregullores për Komunikime Komerciale, KPM-ja ka sanksionuar TV Dukagjinin në shumë prej 3000 euro, TE7 në shumë prej 4000 euro, Klan Kosova në vlerë 3000 euro, Kanal 10 në vlerë 4000 euro dhe KTV në vlerë 3000 euro. Po ashtu, në bazë të ankesës së Kushtrim Brahimajt, KPM-ja e sanksionoi Kanal 10 me Vërejtje për shkelje të Kodit të Etikës.

²⁸ Për shembull, media më e lexuar online është Gazeta Express me mbi një milion ndjekës, ndërsa televizioni Klan Kosova ka më së shumti shikues në rrjetet sociale.

përgjithshëm i përmbajtjeve të publikuara nga partitë politike ishte 581 prej të cilave individualisht: Lëvizja Vetëvendosje - LVV 172; NISMA Socialdemokratët 35; Partia Demokratike e Kosovës – PDK 27; Lidhja Demokratike e Kosovës 53; Aleanca për Ardhmërinë e Kosovës 28; Aleanca Kosova e Re 5; PSD 18; FJALA 6; Alternativa 17; Lëvizja për Bashkim 0; Partia e Drejtësisë 0; KDTP 22; Lista Serbe 9; Iniciativa JONË 19; Partia Demokratike e Boshnjakëve – Koalicioni Vakaf 27; Lëvizja për Ndërveprim 5; SDU Bashkimi Socialdemokrat 3; Partia Shqiptare Demokristiane e Kosovës – PSHDK 1; Partia Serbe e Kosovës 1; Lëvizja Qytetare Vatra 2; KATP 95; Yenilikçi Türk Hareket Party 12; PDD Partia Demokratike e Diasporës 5; Partia e Re Demokratike 6; Partia Liberale Egjiptiane – PLE 1; Partia Demokratike Progresive 0; Iniciativa e Re Demokratike e Kosovës – IRDK 9; Partia Demokratike e Unitetit – PDU 0 ; JGP 3; Balli Kombëtar Demokratik – Kosovë 0; KNRP 0; PREBK – Partia e Bashkuar Rome e Kosovës 1.

Në postimet e përmendura janë realizuar gjithsej 309.3 mijë ndërveprime në Facebook, prej të cilave 220.4 mijë kanë qenë vetëm në postimet e Lëvizjes Vetëvendosje - LVV dhe 56.0 mijë në postimet e LDK-së.

Partitë komunikuan kryesisht përmes fotove (60.07 përqind), videove në Facebook (26.65 përqind) dhe Facebook live (8.25 përqind). Videot në Facebook kishin gjithsej 1.95 milionë shikime.

Përfaqësimi Gjinor

Pavarësisht përpjekjeve për të siguruar përfaqësim të drejtë gjinor duke futur kuotat për gratë, ato mbeten shumë të nënpërfaqësuar. Dy nga kandidatet gra për kryetare komunash morën një numër të mjaftueshëm votash për të fituar në raundin e parë të zgjedhjeve lokale: Ljiljana Šubarić (SL) në Gračanica/Gracanice, dhe Katarina Ristić-Ilić (SL) në Raniluk/Ranillug si kandidatja e vetme që konkurronte në raundin e parë. Vetëm një kandidate grua, Mimoza Kusari-Lila (LVV), garoi në raundin e dytë të zgjedhjeve për kryetare të Gjakovës.

ENEMO kërkoi informacion në lidhje me përbërjen gjinore të EMB-ve të nivelit më të ulët, por KQZ nuk mundi ta jepte këtë informacion para raundit të dytë për shkak të mungesës së burimeve dhe kohës.

Komunitetet Jo shumicë

Komunitetet jo-shumicë në Kosovë garantohej nga Kushtetuta e cila përcakton Kosovën si një shtet multi-etnik. ENEMO vë në dukje se Kushtetuta së bashku me legjislacionin tjetër kombëtar ofron një kuadër cilësor për përfshirjen e komuniteteve jo-shumicë në Kosovë. Nga ana tjetër, ENEMO thekson

se këto komunitete ende përballen me sfida të shumta lidhur me praktikimin e të drejtave të tyre të përshkruara me Kushtetutë.²⁹

Për raundin e dytë të Zgjedhjeve Lokale, partitë jo-shumicë më së shumti dhanë mbështetjen e tyre për kandidatët me platformën politike më përfshirëse për komunitetin e tyre. Shumica e partive jo-shumicë e bënë mbështetjen publike dhe i ftuan anëtarët e tyre të votojnë në përputhje me këtë, ndërsa disa parti qenë përfshirë në mënyrë të hapur në fushatën për raundin e dytë.

Sipas bashkëbiseduesëve të ENEMO-së, votuesit jo-shumicë janë shpesh subjekte të ndikimit politik që përfshin blerjen e votave dhe presionin ndaj votuesve për shkak të statusit të tyre të dobët social-ekonomik.³⁰ Partitë e mëdha politike njohin pozitën e tyre të pafavorshme dhe e përdorin atë për të siguruar paketa të thjeshta ushqimore dhe sasi të kufizuara parash në këmbim të premtimit apo provës se votuesit jo-shumicë do t'i mbështesin ata në ditën e zgjedhjeve. Sfida të tjera që këto komunitete hasin janë literatura e ulët politike që shpesh çon në një numër më të lartë votimesh të pavlefshme për shkak të konfuzionit të përgjithshëm të votuesve lidhur me procedurat e votimit.

Përfshirja e Personave me Aftësi të Kufizuara

ENEMO vë në dukje se ashtu si në raundin e parë, qasja autonome ndaj personave me aftësi të kufizuara ishte e limituar në shumë qendra votimi, veçanërisht në ato që nuk janë të vendosura në katin përdhes. Megjithëse personat me aftësi të kufizuara patën mundësinë të regjistroheshin për VNV, ENEMO vlerëson se aksesimi i vështirë në qendrat e votimit kufizon mundësinë e tyre për të ushtruar të drejtën e tyre të votës, në kundërshtim me standardet ndërkombëtare dhe praktikën më të mira.

Misioni nuk vuri në dukje kandidatët që theksonin nevojat e personave me aftësi të kufizuara në platformat e tyre të fushatës. Megjithatë, KQZ siguroi materialet e edukimit të votuesve në gjuhën e shenjave.

ENEMO vë në dukje se legjislacionit zgjedhor i mungojnë dispozita të posaçme lidhur me personat me aftësi të kufizuara, që është kundërshtim me standardet ndërkombëtare.

---

²⁹ Punësimi mbetet sfida më e rëndësishme pavarësisht kuotës prej 10 përqind të përcaktuar për komunitetet jo-shumicë në të gjitha institucionet publike. Bashkëbiseduesit e ENEMO-së theksojnë se kuota ligjore shpesh nuk respektohet dhe ndonjëherë përdoret edhe nga anëtarët e shumicës shqiptare që e keqparaqesin veten si anëtarë të komuniteteve të ndryshme jo-shumicë. Sipas bashkëbiseduesëve të ENEMO-së, kjo është më së shumti e dukshme në sferën e administratës publike dhe universitetet.

³⁰ Sipas bashkëbiseduesëve të ENEMO-së, presioni është më shpesh i drejtuar ndaj votuesve Romë dhe Boshnjakë me status të ulët socio-ekonomik.

Ankesat dhe Parashtrës

Korniza ligjore që rregullon zgjidhjen e mosmarrëveshjeve zgjedhore përmban shumë mangësi që lënë hapësirë për interpretime dhe paqartësi të ndryshme, duke dëmtuar të drejtën për një mjet juridik efektiv. Për shkak të mungesës së dispozitave specifike ligjore, disa çështje rregullohen në praktikë, gjë që cenon sigurinë juridike.

Neni 122 i LZP-së përcakton një listë shteruese të rasteve kur një vendim i KQZ-së mund të ankimohet në PZAP nga çdo person i interesuar, të drejtat e të cilit janë prekur. Nuk specifikon të drejtën e ankimit ndaj vendimit të KQZ-së që vërteton rezultatet përfundimtare të zgjedhjeve, megjithëse në praktikë ankesat për rezultatet përfundimtare lejohen. Siç u shpjegua nga bashkëbiseduesit e ENEMO-s, e drejta e ankimit të rezultateve përfundimtare rrjedh nga fryma e ligjit dhe jo nga dispozita specifike ligjore.

Sipas nenit 119 (1) të LZP-së, çdo person të cilit i është shkelur e drejta lidhur me procesin zgjedhor mund të paraqesë ankesë në PZAP pas mbylljes së vendotimeve. Kjo është një dispozitë e përgjithshme e cila përfshin ankesat në lidhje me votimin dhe gjithashtu procesin e numërimit në qendrën e votimit. Në bazë të kësaj dispozite, nëse ka ndodhur ndonjë shkelje gjatë numërimit, mund të parashtrëhet ankesë në PZAP brenda afatit të caktuar prej 24 orëve nga mbyllja e vendotimit. Megjithatë, në praktikë PZAP hedh poshtë të gjitha ankesat lidhur me rezultatet e vendotimeve të dorëzuara nga mbyllja e vendotimeve deri në certifikimin e rezultateve përfundimtare, duke i këshilluar ankuesit që ato ankesa t'i parashtrëjnë pas publikimit të rezultateve përfundimtare. Arsyetimi për këtë praktikë të vendosur është se rezultatet mund të ndryshojnë deri në certifikimin përfundimtar të rezultateve të zgjedhjeve nga KQZ. Megjithëse kjo qasje është e kuptueshme, për shkak të burimeve të kufizuara, afateve kohore dhe sistemit të verifikimit të rezultateve në QNR, ajo nuk ka bazë ligjore në legjislacionin.

PZAP ka pranuar pesë ankesa lidhur me rezultatet përfundimtare për zgjedhjet për kryetar komunash, nga të cilat katër ankesa janë refuzuar dhe një është miratuar pjesërisht, me çka Lista Srpska është gjobitur me 8 100 euro. Sa i përket rezultateve përfundimtare të zgjedhjeve të kuvendeve komunale, PZAP ka pranuar 364 ankesa brenda afateve ligjore dhe nëntë ankesa pas skadimit të afatit. Nga 364 ankesa, 57 janë miratuar, 100 janë miratuar pjesërisht, 184 janë refuzuar, 23 janë konsideruar të paligjshme, janë paraqitur nga persona të paautorizuar ose të parregullta. Bazuar në vendimet e PZAP-së 608 vendvotime janë rinumëruar në lidhje me rezultatet e zgjedhjeve për kuvendet komunale.

Në përgjithësi, PZAP i ka gjykuar ankesat brenda afateve të përcaktuara. Sipas nenit 118 (2) të LZP-së, vendimi me shkrim palëve duhet t'u jepet brenda 72 orëve nëse ka të bëjë me certifikimin e rezultateve dhe brenda pesë ditëve në të gjitha rastet e tjera, ndërsa afati për ankimitin e vendimeve të PZAP në Gjykatën Supreme është 24 orë. Mospasja e vendimit të arsyetuar të PZAP-së para skadimit të afatit për ankesë i pengon palët e interesuara të përgatisin ankesa të bazuara.

Një nga kufizimet për ankesat në Gjykatën Supreme është gjoba nën 5000 Euro. ENEMO vlerëson se ky kufizim në të drejtën e kompensimit ligjor nuk është i justifikuar.

Deri më 7 nëntor, në Gjykatën Supreme janë dorëzuar 13 ankesa, prej të cilave 12 janë vërtetuar, dhe vetëm në një rast vendimi i PZAP-it është anuluar si i pabazuar dhe është kthyer në rishqyrtim.³¹ Pas rishqyrtimit, PZAP vetëm pjesërisht e plotësoi ankesën. Ajo hodhi poshtë vendimin e saj fillestar për anulimin e zgjedhjeve për kryetar komune në Komunën e Hanit të Elezit, duke urdhëruar KQZ-në për të përsëritur zgjedhjet dhe vetëm e gjobiti PDK-në në shumë prej 10 100 euro për shkelje të Kodit të Mirësjelljes për Partitë Politike.

Para publikimit të raportit, ENEMO nuk ka marrë informacion për ankesat për shkelje të rregulloreve të fushatës për raundin e dytë të zgjedhjeve.

Dita e zgjedhjeve

Në ditën e zgjedhjeve, misioni vëzhgoi votimin në qendrat e zgjedhura të votimit në kryeqytet në Prishtinë. Mirëpo, misioni nuk u përforcua nga Vëzhguesit Afatshkurtër shtesë, dhe për këtë arsye nuk ka kryer një vëzhgim gjithëpërfshirës të procesit në vendvotimet në mbarë Kosovën.

Bazuar në disa vendvotime të përzgjedhura të vëzhguara nga misioni dhe raportet e mediave gjatë Ditës së Zgjedhjeve, procesi i votimit ishte përgjithësisht i rregullt, pa incidente të mëdha dhe anëtarët e komisionit zgjedhor dukej se po e menaxhonin mirë procesin.

Megjithatë, sipas vëzhgimit të misionit dhe informacionit të dhënë nga komisionerët e qendrave të votimit, dukej se kishte një mungesë mirëkuptimi dhe një praktikë të pabarabartë në lidhje me disa aspekte të procesit të votimit. Kjo përfshin votimin me dokumente të skaduar dhe procedura për votuesit që kanë nevojë për ndihmë. Përdorimi i pajisjeve mbrojtëse personale, përkatësisht maskave të fytyrës, nuk është respektuar gjithmonë në qendrat e votimit.

Një numër i raportimeve të mediave treguan disa raste të grumbullimeve të paligjshme pranë qendrave të votimit; materialet e fushatës që nuk ishin hequr në afërsi të qendrave të votimit; votuesit duke fotografuar fletët e votimit; blerja e votës; tentativë për votim të dyfishtë ose votim familjar; frikësimi ose ngacmimi i votuesve; apo përleshje fizike. Këto akuza të herëpashershme nuk duket se kanë ndikuar negativisht në rregullsinë e procesit të përgjithshëm. Megjithatë, këto raste dhe pretendime duhet të hetohen siç duhet nga autoritetet shtetërore dhe të ndiqen penalisht nëse është e nevojshme.

---

³¹ Vendimi i Gjykatës Supreme AA.nr. 52/2021, 23.10.2021.

Vëzhguesit

ENEMO nuk është informuar për ndonjë fakt të ndërhyrjes në punën e vëzhguesve dhe nuk ka pasur ankesa në lidhje me procesin e akreditimit të vëzhguesve nga KQZ-ja. Megjithatë, në disa raste, informacione të rëndësishme të kërkuara nga KQZ-ja nga ENEMO nuk u dhanë, duke ndikuar në vëzhgimin e misionit.

Sipas të dhënave të marra nga KQZ, në raundin e dytë u akredituan 10,510 vëzhgues, gjë që kontribuoi në transparencën e procesit. Nga 10.510 vëzhgues, 907 janë akredituar për raundin e dytë dhe nuk kanë vëzhguar zgjedhjet në raundin e parë. Numri më i madh i vëzhguesve (9287) ishin nga subjektet politike. 577 vëzhgues ishin të akredituar nga mediat vendase, 319 ishin nga organizata vëzhguese qytetare, 178 vëzhgues nga organizata të huaja, 69 vëzhgues nga institucionet, 50 vëzhgues nga ambasadat dhe 30 nga mediat e huaja.

Rreth ENEMO

Rrjeti Evropian i Organizatave të Monitorimit të Zgjedhjeve (ENEMO) është një organizatë ndërkombëtare joqeveritare që përfaqëson një rrjet organizatash qytetare joqeveritare kombëtare të themeluar më 29 shtator 2001, në Opatija, Kroaci. Përbëhet nga 21 organizata kryesore të monitorimit të brendshëm nga 17 vende të Evropës Qendrore dhe Lindore dhe Azisë Qendrore, duke përfshirë dy vende të Bashkimit Evropian.

ENEMO kërkon të mbështesë interesin e bashkësisë ndërkombëtare në promovimin e demokracisë në rajon duke vlerësuar proceset zgjedhore dhe mjedisin politik dhe duke ofruar raporte të sakta dhe të paanshme të vëzhgimit. Misionet vëzhguese ndërkombëtare të ENEMO përdorin pika refermi dhe standarde ndërkombëtare për zgjedhjet demokratike për të vlerësuar procesin zgjedhor dhe kuadrin ligjor të vendit pritës. ENEMO dhe të gjitha organizatat anëtare të tij kanë miratuar Deklaratën e Parimeve të 2005 për Vëzhgimin Ndërkombëtar të Zgjedhjeve dhe Deklaratën e Parimeve Globale për Vëzhgimin dhe Monitorimin Jopartiak të Zgjedhjeve nga Organizatat Qytetare. Çdo vëzhgues i ENEMO-s nënshkroi Kodin e Sjelles për Vëzhguesit Ndërkombëtarë të Zgjedhjeve.

Organizatat anëtare të ENEMO-s kanë monitoruar më shumë se 250 zgjedhje kombëtare dhe kanë trajnuar më shumë se 240,000 vëzhgues.

Deri më sot, ENEMO ka organizuar 37 misione vëzhguese ndërkombëtare të zgjedhjeve në 10 vende: Gjeorgji 2021, Zgjedhjet Lokale; Moldavi 2021, Zgjedhjet Parlamentare; Shqipëria 2021, Zgjedhjet Parlamentare; Ukraina 2020, Zgjedhjet Lokale; Moldavi 2020, Zgjedhjet Presidenciale; Mali i Zi 2020, Zgjedhjet Parlamentare; Serbia 2020, Zgjedhjet Parlamentare; Moldavia 2019, Zgjedhjet

lokale; Ukraina 2019, Zgjedhjet e Parakohshme Parlamentare; Ukrainë 2019, Zgjedhjet Presidenciale; Moldavia 2018-19, Zgjedhjet Parlamentare; Armenia 2018, Zgjedhje të parakohshme parlamentare; Moldavia 2016, Zgjedhjet Presidenciale; Ukrainë 2015, Zgjedhje të Rregullta Lokale; Ukrainë 2014, Zgjedhjet Parlamentare; Ukrainë 2014, Zgjedhjet Presidenciale; Ukraina 2013 - ri-kandidimi i zgjedhjeve parlamentare 2012 në 5 KZV; Kosovë 2013, Zgjedhjet lokale, raundi i parë; Ukrainë 2012, Zgjedhjet Parlamentare; Kosova 2011, Rivotimi i Zgjedhjeve Parlamentare; Kosova 2010, Zgjedhjet Parlamentare; Kirgistan 2010, Zgjedhjet parlamentare; Ukrainë 2010, Zgjedhjet presidenciale, raundi i dytë; Ukrainë 2010, Zgjedhjet presidenciale, raundi i parë; Kosovë 2009, Zgjedhjet lokale; Moldavia 2009, Zgjedhjet Parlamentare; Georgia 2008, Zgjedhjet presidenciale; Kirgistan 2007, Zgjedhjet parlamentare; Ukrainë 2007, Zgjedhjet Parlamentare; Ukrainë 2006, Zgjedhje lokale në Poltava, Kirovograd dhe Chernihiv; Ukrainë 2006, Zgjedhjet Parlamentare; Kazakistan 2005, Zgjedhjet presidenciale; Shqipëri 2005, Zgjedhjet Parlamentare; Kirgistan 2005, Zgjedhjet presidenciale; Kirgistan 2005, Zgjedhjet parlamentare; Ukrainë 2004, Zgjedhjet presidenciale, rivotimi i raundit të dytë; Ukrainë 2004, Zgjedhjet presidenciale. Zgjedhjet parlamentare; Gjeorgji 2008, Zgjedhjet presidenciale; Kirgistan 2007, Zgjedhjet parlamentare; Ukrainë 2007, Zgjedhjet Parlamentare; Ukrainë 2006, Zgjedhjet lokale në Poltava, Kirovograd dhe Chernihiv; Ukrainë 2006, Zgjedhjet Parlamentare; Kazakistan 2005, Zgjedhjet presidenciale; Shqipëri 2005, Zgjedhjet Parlamentare; Kirgistan 2005, Zgjedhjet presidenciale; Kirgistan 2005, Zgjedhjet Parlamentare; Ukrainë 2004, Zgjedhjet presidenciale, rivotimi i raundit të dytë; Ukrainë 2004, Zgjedhjet presidenciale. Zgjedhjet parlamentare; Gjeorgji 2008, Zgjedhjet presidenciale; Kirgistan 2007, Zgjedhjet parlamentare; Ukrainë 2007, Zgjedhjet Parlamentare; Ukrainë 2006, Zgjedhjet lokale në Poltava, Kirovograd dhe Chernihiv; Ukrainë 2006, Zgjedhjet Parlamentare; Kazakistan 2005, Zgjedhjet presidenciale; Shqipëri 2005, Zgjedhjet Parlamentare; Kirgistan 2005, Zgjedhjet presidenciale; Kirgistan 2005, Zgjedhjet Parlamentare; Ukrainë 2004, Zgjedhjet presidenciale, rivotimi i raundit të dytë; Ukrainë 2004, Zgjedhjet presidenciale. Zgjedhjet presidenciale; Kirgistan 2005, Zgjedhjet parlamentare; Ukrainë 2004, Zgjedhjet presidenciale, rivotimi i raundit të dytë; Ukrainë 2004, Zgjedhjet presidenciale. Zgjedhjet presidenciale; Kirgistan 2005, Zgjedhjet Parlamentare; Ukrainë 2004, Zgjedhjet presidenciale, rivotimi i raundit të dytë; Ukrainë 2004, Zgjedhjet presidenciale.

Organizatat anëtare të ENEMO janë: Qendra për Iniciativa Qytetare CCI, Bosnjë dhe Hercegovinë; Qendra për Tranzicionin Demokratik - CDT, Mali i Zi; Qendra për Monitorim dhe Hulumtim - CeMI, Mali i Zi; Qendra për Zgjedhje të Lira dhe Demokraci - CeSID, Serbi; Në mbrojtje të të drejtave të votuesve 'GOLOS', Rusi; Gong, Kroaci; Shoqëria Ndërkombëtare për Zgjedhje të Drejta dhe Demokraci - ISFED, Gjeorgji; Shoqata KRIIK, Shqipëri; Shoqata e Qytetarëve MOST, Maqedoni; Promo- LEX, Moldavi; OPORA, Ukrainë; Shoqëria për Kulturë Demokratike SDC, Shqipëri; Qendra Anti-Korrupsion për Transparencë Ndërkombëtare(TIAC), Armeni; Qendra e Monitorimit të Zgjedhjeve dhe Studimeve Demokratike (EMDS), Azerbajxhan; Komiteti Bjellorus i Helsinkit (BHC), Bjellorusi; FSCI, Kazakistan; Instituti Demokratik i Kosovës (KDI), Kosovë; Koalicioni për Demokraci dhe Shoqëri Civile, Kirgistan; Qendra për Hulumtim, Transparencë dhe Përgjegjshmëri (CRTA), Serbi; Obcianske OKO (OKO), Sllovaki; Komiteti i Votuesve të Ukrainës (CVU), Ukrainë.